

ACC. N:R. M. 8065 :1-6

Landskap: Skåne
Härad: Pajäres
Socken: Harp
Uppteckningsår: 1941

Upptecknat av: Olga Ekesson
Adress: Ekelid 100
Berättat av:
Född år 1876 Emmygd L. Harup

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Frågelista 3

Hjölke

Skriv endast på denna sida!

Sernad mjölk har alltid på sommaren varit omtyckt som efterrätt, eller som dryck till smörgås, helst om man får den som den är med grädden i. Filbunk är bäl surmjölk tillsatt med socker och krydder ingefär eller kanel.

Det brukades aldrig med ostskummad mjölk, mjölken fick stå en dag eller mera innan det skummades första gången, den tjocka grädden togs i ett krus för sig själv, att använda till smör, andra skumningen användes till kaffegrädde och annan kaffegrädde. De kärnor fins ju flera olika slag, den mest vanliga var den höga runda, med en stång genom locket och en rund botten med hål uti i ena ändan, som skarvade in i kärnan, stangen drogs upp och ned för att på så sätt arbeten grädde till det blev smör.

Detta var väl alltså typen av kärnor, sedan blev
det fyrkantiga kärnor de ligger omkring $\frac{1}{4}$ m.
i fyrkant med lock som slöt väl till.
På en järnspole med bär var trådd en träställ
ning, som med bären drogs vägrat runt
inuti i kärnan. En annan sorts kärna
var rund, ungefär 6 dm ^{längd} och 5 dm i diameter.
Även den hade bär att dra runt, med en
kuggakjul och bärling, var ställningen
inuti lodrät och gick runt den bägen.
Likken typ som var bäst är svårt att avgöra,
Tungt gick de alla men den med kuggakjul
gick nog lättast, det var mest beroende på grädd-
dens kvantitet och bärme grad om det blev fast
smör. När grädden började samla sig till
smörgryn skulle man kärna sakta för
att grädden samla ihop sig till en smörklump.
Sedan slog ^{man} kärnmjölken och tog upp

Smöret och laded i ett fat och slog kallt vatten på,
och ältades något på smöret för att trätta av kärn-
mjölken. Sedan vattnet var avslaget, ältades smö-
ret riktigt för att få bort vattnet eller kärnmjöl-
ken som fans kvar samt saltades. Öftningen
gjordes med en träsked. När smöret var väl ältat
skakade man fatet fram och tillbaka så att smöret
samlade sig i en avlång druttel. Hade man mera
smör än man för tillfället behövde och inte ville
sälja det, lades det ned i saltlake för vinterbehov
då korna vanligen mjölkade mindre och det blev
rent om smör. De som brukade kärna smör till för-
säljning hade sina bestämda ställen, som de leverer-
ade smör till, antingen på landet eller i Bärstad
eller Torekov. Handlandena uppköpte också
smör och tillhandahöll till allmänheten.
Men också de ville hämta från de bestämda
ställen och inte köpa av vilka som bjöd ut.

I 1880 talet fanns två små mejerier i Värsta
Karup och ett i Houf, men det var inte allmänt
att lämna mjölk till mejerierna. Många
föredrog att själva kärna smör till försälj-
ning och använda den handskummade mjöl-
ken till kalvar samt i huskallet även som
kärnmjölken. Det var nog dålig ekonomi, det
insåg många, varför några stycken med lands-
tingens man O. P. Svensson i Värsta satte igång för
att bilda andelsmejeri aktieföretag. 1894 bygg-
des Värsta Karups och Houfs andelsmejeri
i Värsta Karup, därmed blev det slut för de
små mejerierna, men det dröjde ändå flera
år innan det blev allmän anslutning till an-
delsmejeriet. Lämna mjölken dit ville de men ta
aktier ville de inte. Då blev det uträtt en viss
tid, de som inte innandars skriver in ^{sig} som ak-
tiedelegare finge inte lämna mjölk och finge be-
fala dubbel avgift vid infärd, då blev det allmän anslutning.

När det fins god råmjölk brukades kokades
"kalvdans" gammaldags kalvdans var som
fjock bälling, i kaekande sötmjölk. Slags med
en sked råmjölkilken klumpade sig man
slag råmjölk i till lagom fjocklek varef-
ter socker och salt lades i efter smak!

Sill den kalvdans eller kalvost som nu bru-
kas. Tager ett par ägg och knapt häften rå-
mjölk mot sötmjölk, socker salt och krydder
mandel kanel ingefära ruggin efter smak,
allt blandas tillhops kokas i bottenbad i
ugn eller på spisen.

En rätt som mycket brukas på Skånska bäst-
kruten och på landet är soppa på sill eller
fisk kokad i mjölk. Lätt saltad, eller urvatt-
nad salt sill, kokas i kort bottenbad, när sillen
är kokt tager den upp och mjölk står i spadet,
i mjölken kokas grönsaker morötter palsternack
er

Purjulök, sist lägges potatis råskalad skuren
i bitar några pepparkorn och finhackad persil-
ja, sillen serveras till. Fiskboppa kokas på sam-
ma sätt av rödspett mackrill och stenbit.

Olöst mjölk kokas och gott dricka slås i så
att det går ihop och ystar sig. Därefter slås me-
ra mjölk ^{ut} på osten bildar klumpar i mjölken
smaksättes med socker och salt.

Att mjölken skulle skyddas mot förgöring
har jag inte hört talas om, men kom det nå-
gon under tiden man höll på att kärna, skulle
de taga några tag och kärna, djurt tag de
smålycken med sig så man fick inte smås
eller dröjde det länge.

Kärnan rengjöras med hett vatten och skur-
borste, varje del för sig skjölles därefter
med varmt vatten och lägges till kokes
bäst med sol och lufttorkning